

ALFONSO AGUILAR: EGY PÁPA ARCAI

„(A)z összes fényképen a szemek maradtak leginkább változatlanok; mindent egyetlen folyamatban egyesítettek, egyre több jellemvonást ötvözve magukban; ezekben nyugszik a lélek azonossága” — írja Karol Wojtyła *Az Atyaság titka* című darabjában. Alfonso Aguilar *Egy pápa arcai* című munkája éppen a jellemvonásokat ötvöző, a lélek azonosságát bizonyító szemekre fókuszál. A kötet lapjai a Szent-
atya tiszta, szürkésbarna, rendkívül beszédes tekintetének nyomát őrzik. A szemekét, amelyek felragyogtak, ha kisgyermek volt a közelükben, könnyel teltek, ha súlyos beteget láttak, amelyek irgalommal néztek a bűnösökre és boldogsággal a családra. Aguilar atya egy fotókkal és karcolatokkal teli galériába hívja olvasóját, ahova lelki pillanatképeket és spirituális premier plánokat aggatott. Ahogy lapozgatjuk ezt a fotókból — Arturo Mari, pápai fényképész felvételei — és szöveggé gyúrt emlékdarabokból összeálló albumot, mi magunk is találkozhatunk II. János Pál tekintetével, megismerkedhetünk szavaival, gondolataival, egyéniségével, tanításával.

Aguilar könyve nem egyszerű biográfia, noha számos más mellett ebből a műfajból is merít. Kaleidoszkópszerű kompiláció inkább, melyben bepillantást nyerünk II. János Pál mindennapjaiba. Jól kiválasztott passzusok méltatják pasztorációs, egyháztanítói tevékenységét, de olvashatunk részleteket szentbeszédeiből, róla készült újságcikkek-ből és korábban megjelent könyvekből is. Életrajz helyett talán helyénvalóbb volna „életszentség-kötetnek” nevezni. Egy kissrácé méghozzá, akit Loleknek hívtak, s aki hamar elveszítette szüleit, aztán a világháború idején nyelvtudásának köszönhetően úszta csak meg a deportálást. Aki kispapként kitanulta Rómát, akinek sosem volt bankkártyája, és püspökként is régi, egyszerű reverendát viselt. Aki első főpapi miséjét a Fekete Madonna előtt celebrálta, pápáként pedig szüntelenül a keresztények egészségéért tevékenykedő, fáradhatatlan misszionáriusnak bizonyult. Akinek utolsó, nyilvánosság előtt elhangzott szava egy hosszú, rekedt suttogás volt. Aki életével példát adott és megmozgatta a világot.

Aguilar azt tanácsolja a bevezetőben, hogy olvassuk a könyvet úgy, mintha családi fénykép-albumot lapozgatnánk. A lassan, meg-megállva ízeletgetett „pillanatképek” csodás gyógyulásokról, elmélyült imákról, vidám találkozásokról, zord szenvedésről, megpróbáltatásokról mesélnek. Megelevenedik előttünk a fiatal svájci gárdista, akinek megváltoztatta az életét a pápával való találkozás, egy lengyel fiú, aki elkérte II. János Pál rózsafüzérért, egy körözött szicíliai

maffiózó, aki a pápa beszédének hatására adta fel magát, látunk magas rangú diplomatacsaládot és magatehetetlen idős asszonyt. Együtt zarándokolunk a Mária-kegyhelyekre, együtt búcsúztatjuk ég felé fordított tükrökkel a Mexikóból távozó pápát, együtt szorol össze a szívünk, amikor eldördülnek Mehmet Ali Ağa lövései, együtt imádkozunk a haldokló Szentatyáért a Szent Péter téren összegyűlt százezrekkel. Közelebb kerülünk az emberhez, aki átvezette az emberiséget a harmadik évezredbe.

A fókusz azonban mégsem mindig tiszta, olykor túl élesek a kontrasztok. A szerkesztő tekintete kapkodóvá válik néhol, ráadásul az idézetek szedése sem könnyíti meg a befogadó dolgát. A sorkizárt szövegtestbe olykor középre igazítva, itt-ott dőlten nyomva, másutt meg a szövegbe illesztve kerülnek az idézett passzusok. A könyv szerkezete is ágbogas. Hét fejezetben tizennyolc elbeszél „pillanatképet” tartalmaz, a fejezetek pedig Arturo Mari fotóival zárulnak — olykor igen ügyetlen képaláírásokkal ellátva. Alfonso Aguilar könyve azonban a — sajnos zömmel a magyar kiadásból következő — apróbb hibáival együtt is fontos szöveg. Olvasandó, már-már olyan, mint egy olvasó. A pápához közel állók szemével láttatott krónika, anekdotafűzér, életregény, s tán modern hagiográfia is.

Tizennyolc kép. Kevesebb, mint egy tekercsre való. Hogy is lehetne elegendő egy papi életrajz-mény, az egyik legnagyobb pápai életmű bemutatására? Felvillanthatja azonban a megingathatatlan hit, az áradó szeretet és a sosem múló remény isteni kegyelméből táplálkozó embert. Az embert, akit kissrácéknak Loleknek hívtak, aztán Wojtyła érsek lett, majd II. János Pál pápa. Öröksége velünk él, életszentsége táplál minket. Engedjük hát, hogy ránk mosolyogjon, szemünkbe nézzen. Olvassuk gesztusait, hallgassuk bölcs, halk tanítását. Forgassuk Aguilar fotóalbumát és ismerjük meg az embert, aki pápa lett. (*Heti Válasz Kiadó*, Budapest, 2011)

VASS NORBERT

ZÁSZKALICZKY PÉTER (SZERK.): OLTALOM A ZIVATARBAN Gyülekezet a világvárossá fejlődő Budapesten

A némiképp patetikus árnyalatú cím mögött a megalapításának 200. évfordulóját ünneplő pesti evangélikus egyházközség korántsem csak emelkedett pillanatokból álló történetét földolgozó monográfia rejlik. A kötet három történész-szerzője, Böröcz Enikő, Matus László és Zászkaliczky Péter nem kisebb munkára vállalkozott, mint hogy egymásnak adva a szót kísérletet tegyen

arra, hogy megírja a pesti evangélikusok 1787 és 1900 közötti fejlődését, és egységes szerkezetű kötetben bocsássa az olvasók elé. A homogenitásra törekvő szerzői és szerkesztői igyekezet már önmagában is rokonszenves vonása a kötetnek, még ha megvalósulása időnként kívánnivalókat hagy is maga után. Az időrend követése a kötet kohéziós erejét növeli, míg a kutatói módszerek eltérő volta, az egyes fejezetek más-más szerkezete, vagy eltérő szakmai mélysége inkább ennek ellenében ható tényezőnek számít. Az egyes szerzők szándéka is a kötet széttartó jellegét erősíti: a 19. századi magyarországi történeti diskurzusba való egyértelmű bekapcsolódás szándéka jellemzi minden esetben Matus tanulmányait, míg Böröcz és Zászkaliczky írásaiban időnként hangsúlyosabb helyet kap a gyülekezeti elvárásoknak való megfelelés. Hasonló törésvonal figyelhető meg az igényes szakmai közönségnek írott részek és a már ismert történeti tényeknek az inkább ismeretterjesztő szintű előadásmódja között is (amely a recenzens részéről nem jelent kísérletet a kétfajta metódus és stílus közötti alá- és fölérendeltségi viszonyok megrajzolására, csupán egymáshoz való szervesülésük kétése eredményét állapítja meg).

A kötet kifejezett érdeme, hogy a szerzők kivétel nélkül törekedtek arra, hogy a gyülekezet történetét különféle kontextusokban helyezték el. Az első tágabb kört a gyülekezet és a főváros viszonya jelenti, amely Pest-Buda történetének számos fejezetéhez nyújt érdekes adalékokat: ilyen például az egyházközség elvitathatatlanul komoly hozzájárulása az 1838-as árvíz sújtotta lakosság megsegítéséhez, amely komoly erkölcsi tőkét eredményezett a pesti evangélikusoknak. Hasonlóképpen nem elhanyagolható az a társadalom fontos rétegeit elérő evangélikus kapcsolatrendszer sem, amelybe a magyar történelem olyan alakjai tartoztak bele, mint Mária Dorottya nádorné, a Prónay- és a Zay-család, valamint Kossuth Lajos.

A kötet egyik különlegessége, hogy az eddig nyelvi és politikai okokból a magyar tudományosság részéről elhanyagolt terület, a szlovák ajkú hívek története is a gyülekezet történetének részeként jelenik meg, s ezáltal egyértelműen és vitathatatlanul visszatér a magyarországi történetírásba. Matus László kiváló szlovák nyelvtudásának és önállóan végzett levéltári föltárásainak

eredményeként emblematikus értékű narrációval gazdagította a 19. századi nemzetiségi küzdelmek történetét. A pesti evangélikus egyház német, szlovák és magyar gyülekezetének kezdeti együttélése, a nyelvi és nemzetiségi hovatartozás miatt fölborult egyensúlya, végleges szétválása, majd a német és a szlovák gyülekezet fokozatos asszimilációja modellértékű a magyarországi nemzetiségi viszonyok 19. századi történetében. A szlovák gyülekezet emblematikus alakja Ján Kollár, aki biblikus cseh nyelven alkotta meg a *Szlávia leánya* című költői művét. Hatása fölbecsülhetetlen a közép- és kelet-európai szláv nemzeti irodalmak kialakulására. Matus forrásokra támaszkodó tanulmányai kifejezetten újragondolásra sarkallják azokat a 21. századi kutatókat, akik a cseh, szlovák vagy magyar nemzeti romantika mitikus alapjait vizsgálják. Nem utolsósorban ennek a kutatói magatartásmódnak az eredménye az is, hogy Kollárról lekerülhetett a magyar nemzeti törekvéseket gátló pánszláv bujtogató köpönyege, és az újkori nacionalizmusok kontextusában értelmeződik pesti tevékenysége.

Hasonlóan értékesek azok az oldalak, melyek a német és a magyar gyülekezet jeles lelkészeinek tevékenységét ismertetik. Ezek gyakorta rokonszenves lelkészi portrék (Molnár János, Langh Mihály), de Székács József esetében egy olyan egyházférfi és politikus arcképe is kibontakozik, akinek személye megkerülhetetlen a Berzsenyivel, az 1838-as pesti árvízzel vagy a pátensharccal foglalkozó történeti kutatásokat folytatók számára.

Az evangélikus egyház magyarországi történetéből eredeztethető a kötetnek az a katolikus szempontból némiképpen szokatlan perspektívája, amely az egyházközség anyagi viszonyaira fókuszálva mutatja be a klerikusok és világiak kapcsolatrendszerét, enged bepillantást a gyülekezet és az aktuális politikai hatalom viszonyába, s megvilágítja a vallási közösség álláspontját a művelődéssel és iskolázatással kapcsolatban. Ez a perspektíva jelent némiképpen támpontot arra vonatkozólag, hogy az adott korszakokban milyen anyagi, szervezeti és politikai kihívásoknak kellett megfelelnie az evangélikus testvéregyháznak. (*Pesti Evangélikus Egyház Deák Téri Egyházközség*, Budapest, 2011)

KISS SZEMÁN RÓBERT